

[Wilhelm]

(Lovforslag nr. L 18).

Forslag til lov om ændring af lov om rettens pleje. (Om indgreb i meddelelshemmeligheden).

(Lovforslag nr. L 19).

Forslag til lov om ændring af lov om rettens pleje. (Præcisering af forbudet mod anvendelse af provokation).

(Lovforslag nr. L 20).

Forslag til lov om ændring af lov om rettens pleje. (Kriterier for varetægtsfængsling).

(Lovforslag nr. L 21).

Forslag til lov om ændring af lov om rettens pleje. (Afskaffelse af totalisolation af varetægtsfængslede).

(Lovforslag nr. L 22).

Forslag til lov om ændring af lov om rettens pleje. (Præcisering af afhøringsvilkår).

(Lovforslag nr. L 23).

Forslag til lov om ændring af lov om rettens pleje. (Sanktioner imod tilsidesættelse af retsgarantier).

(Lovforslag nr. L 24).

Den anden hovedgruppe, der vedrører selve rettergangen, omfatter følgende lovforslag:

Forslag til lov om ændring af lov om rettens pleje. (Vilkår for politiets oplysninger om navngivne personer).

(Lovforslag nr. L 25).

Forslag til lov om ændring af lov om rettens pleje. (Præcisering af politividners ligestilling med andre vidner).

(Lovforslag nr. L 26).

Forslag til lov om ændring af lov om rettens pleje. (Begrænsning af misbrug af særlige efterforskningskridt).

(Lovforslag nr. L 27).

Forslag til lov om ændring af lov om rettens pleje. (Afgrensning af nævningesager).

(Lovforslag nr. L 28).

Forslag til lov om ændring af lov om rettens pleje. (Om utidig påvirkning af nævninge vedrørende skyldspørgsmålet).

(Lovforslag nr. L 29).

Forslag til lov om ændring af lov om rettens pleje. (Om retsbelæringens optagelse i retsbo-gen).

(Lovforslag nr. L 30).

Forslag til lov om ændring af lov om rettens pleje. (Genoptagelse af straffesager).

(Lovforslag nr. L 31).

Endelig er der en tredje hovedgruppe, som vedrører kontrol med politiet, og som omfatter følgende lovforslag:

Forslag til lov om ændring af lov om rettens pleje. (Om identifikation af myndighedsudøvende polititjenestemænd).

(Lovforslag nr. L 32).

Forslag til lov om ændring af borgerlig straffelov. (Præcisering af begrebet »privatlivets fred«).

(Lovforslag nr. L 33).

Forslag til lov om ændring af lov om radio-kommunikation. (Pressens og borgernes adgang til at aflytte politiets radio).

(Lovforslag nr. L 34).

Forslag til lov om ændring af lov om rettens pleje. (Behandling af klager over politiet).

(Lovforslag nr. L 35).

Forslag til folketingsbeslutning om offentlighed omkring retningslinierne for politiets arbejde.

(Beslutningsforslag nr. B 8).

Der er ikke tale om nogen samlet retsplejereform, og det er ikke sådan, at hvis disse 18 forslag vedtages, så er tilstanden efter VS' mening tilfredsstillende. Forslagene er på ingen måde udtømmende, heller ikke for de aktuelle ønsker om ændringer, VS har på dette område. Vi har ikke engang gentaget alle de ændringsforslag, vi selv fremsatte og fik nedstemt i forbindelse med retsplejereformen i 1978, eller forfulgt alle de kritikpunkter, vi fremdrog i forbindelse med vores forespørgsel om ordensmagtens udvikling i april 1979.

Der er tale om en række konkrete enkeltforslag, som på afgrænsede områder skal modvirke den underminering af retssikkerheden og de demokratiske rettigheder, som har fundet sted i de seneste år, delvis gennem en eskalering af politiets beføjelser og metoder. Tidligere VS-forslag er kun genoptaget (eventuelt i ændret skikkelse under hensyn til den fremførte kritik), hvis de før har fået en forholdsvis positiv modtagelse (f. eks. forslaget om begrænsning af anklagemyndighedens

[Wilhelm]

udtaleret) eller udviklingen siden da væsentligt har ændret offentlighedens og partiernes interesse (f. eks. forslaget vedrørende totalisolation).

Der var mange andre områder end dem, forslagene dækker, som der kunne være god grund til at tage op. Der kunne også være grund til systematisk at gennemgå udviklingen af politiets metoder sammenholdt med den retsplejemæssige grundsætning, som siger, at metoden skal stå i et rimeligt forhold til formålet (»proportionalitetsmaximen«).

Er det f. eks. i overensstemmelse med denne grundsætning, når det stadig hyppigere forekommer, at ganske unge biltyve kører galt og bliver dræbt under en hidsig politijagt på dem med hastighed over 150 km/t? Det er klart ulovligt at stjæle biler, men står metoden i rimeligt forhold til formålet? Også når *andre* tilfældige og sagesløse trafikanter mister livet derved, som sket er? Vi har rejst det spørgsmål flere gange over for justitsministeren gennem de seneste år. Efterhånden er det blevet taget op også af pressen.

Og hvordan forholder det sig til nævnte grundsætning, når der udkommanderes 200 mestendels kampklædte polititjenestemænd til at dække en ransagning, hvorunder man fuldkommen smadrer 5 boliger, herunder hakker væggene ned, for at finde våben til et bandeopgør (som i øvrigt viste sig ikke at eksistere)?

Der kunne ligeledes være grund til systematisk at gennemgå efterforsknings- og andre retsplejemæssige metoder ud fra spørgsmålet om, hvilken vægt der er lagt på henholdsvis at *forebygge* eller at *afsløre* forbrydelser.

Som nævnt er der ikke tale om nogen gennemgribende retsplejereform eller bare en sådan systematisk gennemgang ud fra et eller andet bærende princip, men alene om konkrete enkeltforslag. Alligevel er det klart, at der er en bestemt linie i disse forslag, og at de også er præget af en bestemt holdning til de ovenfor nævnte principper og afvejsninger.

Således kan f. eks. forbudet mod anvendelse af politiprovokatører, skærpelsen af aflytningskriterierne og forbudet mod totalisolation ses som en udmøntning af *proportionalitetsmaximen*, ligesom f. eks. identifikationskravet, kravet om registerindsigt, bestemmelserne om meddelelse vedrørende aflytning og retten til medhør på politiradioen er

eksempler på, at *forebyggelsen er prioriteret højere end afsløringen*. Vi er helt klar over, at der er nogle af disse forslag, som vil gøre det vanskeligere for politiet at afsløre lovovertrædelser; til gengæld vil vi fremhæve, at samme forslag er en styrkelse af den forebyggende indsats, som er så stedfaderligt behandlet i de seneste års diskussion om kriminalitetsbekæmpelse.

Hensynet til retssikkerheden og hensynet til retshåndhævelsen vil altid være i konflikt. En fuldkommen retshåndhævelse, høj opklaringsprocent, vil kræve metoder, som truer den enkeltes retssikkerhed og de almindelige demokratiske rettigheder. Gennemført overvågning, let adgang til indgreb mod brev- og telefonhemmeligheden, tilsidesættelse af princippet om boligens ukrænkelighed, anvendelse af stikkere og provokatører, varetægtsfængsling som tilståelsesarrest, om nødvendigt lidt tortur i forbindelse med afhøringer, kan utvivlsomt gøre retshåndhævelsen mere effektiv. Lige så utvivlsomt er det, at dette ikke kan være det eneste mål, og at en udvikling, som alene styres af dette hensyn, vil være fuldkommen ødelæggende for retssikkerheden og de demokratiske frihedsrettigheder. Der vil således altid være tale om en afvejning af de to hensyn mod hinanden.

Vi mener, at denne »balance« gennem de seneste år er forskudt til skade for retssikkerheden og de demokratiske rettigheder. At politiledelsen, som er ansvarlig for ordens- og retshåndhævelsen, især lægger vægt på *dette* hensyn og ønsker større beføjelser og mere vidtgående metoder, kan ikke undre, det må realistisk betragtes som uundgåeligt. Men der har ikke været tilstrækkelig modvægt mod politiledelsens enøjethed. Følgagtige justitsministre, følgagtige dommere, følgagtige politikere har ført til, at balancen er forskubbet til ugunst for retssikkerheden. At de her fremsatte forslag ikke er særlig vidtgående, endsiges revolutionære, ses tydeligt, når de sammenholdes med, hvordan tilstanden og den almindelige politiske opfattelse af disse forhold var for ikke så forfærdelig mange år siden.

En gennemførelse af forslagene kan stort set karakteriseres som en *tilbagevendende*.

– En tilbagevendende til, hvad alle pæne borgerlige politikere og jurister indtil for få år siden betragtede som en selvfølge: at poli-

[Wilhelm]

tiet ikke fremkalder eller medvirker til at iværksætte forbrydelser.

- En tilbagevenden til, hvad der blev fastslået i 1793 og stort set opretholdt indtil 1965: at ordenshåndhævende politifolk for retssikkerhedens skyld optræder uniformeret.
- En tilbagevenden til det grundlæggende princip, der er nedfældet i retsplejelovens § 742: at efterforskningen skal rettes mod *begåede* lovovertrædelser og altså ikke f. eks. bestå i vilkårlig forhåndsregistrering for alle eventualiteters skyld.
- En tilbagevenden til retsplejelovens vidnebestemmelser, som *ikke* kender til særlige privilegier for politividner.
- En tilbagevenden til de intentioner, der lå bag forberedelsen af retsplejereformen allerede for en halv snes år siden, da antallet af varetægtsfængslinger kun var halvt så stort som nu, nemlig: at omfanget af varetægtsfængslinger burde mindskes væsentligt.
- En tilbagevenden til det princip, at hverken afhørings- eller fængslingsmetoder må benyttes som tilståelsesafpresning.
- En tilbagevenden til formløst med nævningeinstitutionen: at alle alvorligere strafferetssager skal behandles under medvirken af nævninge.
- En tilbagevenden til den hensigt, der var med oprettelsen af den særlige klageret: for retssikkerhedens skyld at lette adgangen til genoptagelse af sager.
- En tilbagevenden til det synspunkt, som alle – inkl. politiets repræsentanter – var enige om for kun ti år siden: at det er principielt forkert, at politiet skal undersøge og deltage i behandlingen af klager over sig selv.

Det kan forekomme beskedent, når et parti som VS fremsætter forslag, som stort set er en tilbagevenden til en situation, som heller ikke var tilfredsstillende. Det er også beskedent. Men ikke i betydningen bagatelagtigt; dertil har vi allerede bevæget os alt for langt bort fra den tilstand, som forslagene vil genetablere.

Og for os er forskellen ikke ligegyldig. De retssikkerhedsgrundsætninger og de demokratiske rettigheder, det her drejer sig om, kaldes sædvanligvis »borgerlige«. Og sandt nok havde de en fremtrædende plads på

»programmet« for de *borgerlige* revolutioner i sidste århundrede. Men vi har altid vedkendt os dem. Og i kritiske situationer har det altid været arbejderklassen, der har forsvaret dem, mens borgerskabet og de borgerlige partier for længst har forladt alle principper på dette område – som åbenbart kun var taktisk bestemt – og er blevet lige så statsmagtsdyrkende som flertallet af de såkaldte socialistiske partier i både 2. og 3. Internationale.

Derfor ser vi endnu en gang, at det er VS, som må tage initiativet til forsvar for de »borgerlige«, demokratiske rettigheder og retsgarantier, som det sker med disse forslag.

De foreslåede regler for registrering i politiets registre (L 18) indebærer, at retsplejelovens fastlæggelse af efterforskningsopgaver (§ 742) respekteres, således at der i efterforskningssammenhæng kun må registreres på grundlag af konkret begrundet mistanke i tilknytning til en *begået* lovovertrædelse. Samt at vedkommende skal slettes af registret, hvis mistanken ikke kan bestrykes.

Reglerne for indgreb i meddelelshemmeligheden (L 19) skærpes, således at brevåbning og telefonaflytning kun kan besluttes for kortere perioder ad gangen, der skal beskikkes en forsvarer for den, indgrebet rettes imod, kendelse om forlængelse af indgrebet forudsætter en vurdering af de hidtil opnåede resultater, og der skal mere undtagelsesfrit end nu gives efterfølgende oplysning om indgrebet.

Forslaget vedrørende anvendelse af politiprovokatorer (L 20) er et ubetinget forbud mod, at politiet fremkalder eller medvirker til strafbare handlinger.

De skærpede varetægtskriterier (L 21) ændrer *straframmen* på 1 år og 6 måneder til en forventet straf på 1 år eller derover. Totalisolation under varetægt foreslås helt afskaffet (L 22). Og der opstilles tidsrammer for afhøringer, som skal hindre falske udmattelsestilståelser (L 23). Overtrædelse af retsgarantierne medfører, at de pågældende myndigheds personer forflyttes til andre opgaver for en periode på mindst 2 år (L 24).

Ved regler for politiets og anklagemyndighedens udtalelser om sigtede tilstræbes en højere grad af ligestilling mellem anklagemyndigheden og forsvaret, især for at mindske risikoen for, at nogen bliver »dømt på forhånd« i offentligheden (L 25). Det præci-

[Wilhjelm]

seres, at politividner ikke skal have særrettigheder fremfor andre vidner (L 26), hvilket ellers er blevet en uhjemlet praksis.

For at modvirke omgåelse af retsgarantierne fastslås det, at beviser o. l., som er opnået ved særlige efterforskningskridt, som forholdet ikke berettiger til, ikke kan benyttes (L 27). Nævningeinstitutionen foreslås genindført i alle alvorligere straffesager, idet *strafammekriteriet* afskaffes til fordel for en regel om, at retten ikke skal kunne idømme frihedsstraf på 3 år eller mere uden under medvirken af nævninge (L 28). Samtidig foreslås det, at der ikke må ske tidlig påvirkning af nævningenes afgørelse af skyldspørgsmålet ved oplysninger om sigtedes fortid, før skyldspørgsmålet er afgjort (L 29), samt at retsbelæringen – bl. a. af hensyn til vurderingen af en senere genoptagelsesansøgning – skal optages i retsbogen (L 30). Endelig foreslås kriterierne for genoptagelse af straffesager lempet (L 31).

De forslag, der vedrører kontrol med politiet, omfatter for det første et forslag om, at polititjenestemænd, som udøver myndighed over for personer på frit tilgængeligt sted, almindeligvis skal optræde uniformeret, samt regler for legitimation i andre tilfælde (L 32). Desuden fastslås retten til at fotografere politiet i funktion (L 33), hvor politiledelsen har påberåbt sig at være omfattet af straffelovsbestemmelserne om privatlivets fred, samt retten til at aflytte politiradioen (L 34). Forslaget om en nyordning vedrørende behandling af klager over politiet bygger på den skitse, som er fremlagt af Dansk Retspolitisk Forening, og hvis væsentligste træk er, at det ikke skal være politiet, der undersøger og deltager i afgørelsen af klagesager mod sig selv, men en uafhængig klageinstans, over for hvem politiet såvel som klageren har lejlighed til at afgive forklaring (L 35).

Endelig stilles der forslag om, at retningslinierne for politiets arbejde skal være tilgængelige for offentligheden (B 8).

Jeg skal i øvrigt henvise til de mere detaljerede bemærkninger, der følger hvert enkelt forslag. Forslagene er en uændret genfremsættelse af de forslag, som blev fremsat i 1. samling, hvor lovforslagene ligeledes havde numrene L 18–35, og hvor beslutningsforslaget havde nr. B 12. Af forslagene nåede kun 2 grupper til 1. behandling, jfr. Folketingstidende 1981–82 (1. samling), forhandlingerne

sp. 916 ff. for så vidt angår L 18–24 og sp. 1845 ff. for så vidt angår L 32–35 og B 12.

Den uændrede genfremsættelse skyldes ikke uvilje mod at tage hensyn til de indvendinger, der fremkom ved disse lejligheder, men ønsket om en hurtig genfremsættelse af hensyn til udvalgsbehandlingen.

Fogh Rasmussen (V):

Som ordfører for forslagsstillerne tillader jeg mig herved på venstres, det konservative folkepartis, fremskridtspartiets, centrumdemokraternes, det radikale venstres og kristeligt folkepartis vegne at fremsætte:

Forslag til lov om ændring af lov om real-kreditinstitutter. (Ændring af vilkårene for optagelse af lån til ejerskifte).

(Lovforslag nr. L 50).

Jeg skal i øvrigt henvise til lovforslagets tekst og de bemærkninger, der ledsager dette.

Waldorff (VS):

Som ordfører for forslagsstillerne tillader jeg mig herved at fremsætte følgende 6 forslag til folketingsbeslutning:

Forslag til folketingsbeslutning om børnefamiliens økonomi.

(Beslutningsforslag nr. B 2).

Forslag til folketingsbeslutning om børn og fysisk planlægning.

(Beslutningsforslag nr. B 3).

Forslag til folketingsbeslutning om børns rettigheder og sikkerhed.

(Beslutningsforslag nr. B 4).

Forslag til folketingsbeslutning om kulturaktiviteter for børn.

(Beslutningsforslag nr. B 5).

Forslag til folketingsbeslutning om daginstitutioner.

(Beslutningsforslag nr. B 6).

Forslag til folketingsbeslutning om orlov under børns sygdom, udvidet barselorlov og arbejdstidsnedsættelse.

(Beslutningsforslag nr. B 7).

I de seneste år har der været gennemført et i mange henseender udmærket udredningsarbejde om børns og børnefamiliernes situation i samfundet i dag. Forslagsstillerne finder, at tiden er inde til at søge den politiske diskussion herom konkretiseret og til at give